

LBRIS

We know
books

CONSTANTIN CICEOVAN

A fost odată în Carpatia

roman

Cluj-Napoca
2021

Cei patru din Cornești /	7
Câini și cai de soi /	13
La herghelia Smarandei /	16
Uzbecul /	22
Porcii sălbatici /	26
Moșa și pietrarul /	30
Boierul cel tânăr și Tamara /	35
Armăsarul frizian /	38
Lupta /	41
Bои lui Gavrilă /	48
Din nou acasă /	55
Iedul Voievod /	58
Șher, câinele Kangal /	64
Uriașul mut /	78
Bazarul din Bagdad /	84
Liu Lin /	100
Balta lipitorilor /	106
Crucea ucenicilor /	108
Firuța /	115
Moara nouă la Pietrele Negre /	119
Cu plutele pe Siret /	125
Mateus /	131
Călugărul călător /	140
Cornul de inorog /	143
Îngerul morții /	146
La hanul Chiorului /	151
Lipovenii /	161
Aurul vizirului /	165
Poiana morții /	176
Ursanul /	183
Spre herghelia lui Pascu /	192
Țiganul Kondor /	198
Ursoaica cu trei pui /	209
Babu /	214
Ursar prin târguri /	217
Căruța din povești /	220
Pecetea domnească /	225

Toamna la coasă și obiceiuri vechi / 232

Intrigi la palatul sultanului / 236

Furia Chiorului / 242

Ortacul Anghel și de-ai lui / 246

Haiducii lui Manea / 252

Dervișul / 259

Domnișor cu pretenții la tron / 264

Revederea / 269

La curtea lui Dragnea Vodă / 273

Poiana licuricilor / 284

Căsuța din copac / 288

Vara cailor / 294

Ultimul joc al Firuței / 298

Vameșul cu coarne / 304

Judecata / 306

Cum se face în Orient / 312

Cum se face la curtea lui Vodă / 316

Sfârșitul cetei de pribegi / 318

Pe Dunăre în jos / 322

Frați după tată / 324

Ploaia de stele / 333

Călăul Bahadur / 337

Poveștile Dunării / 343

Părtași la negoț / 350

Drumul mătăsii / 354

Furtuna de nisip / 358

Blestemul vădanei / 366

Preculaie / 373

Regăsirea / 388

Împăcarea / 396

Vremea colindelor / 401

Ada Kaleh, perla Dunării / 410

Fugarii / 419

Acasă, în Pădurea Lupenilor / 427

Urgia / 432

Revederea / 442

Despărțirea / 444

Cei patru din Cornești

Pe văile și dealurile ce coboară lin dinspre munți, petrecând râul, aerul mirosea a fum, a frunze amare de nuc și flori de iasomie. Era o după-amiază calduță de sfârșit de vară, iar pentru copiii din sat, viața era dulce și lipsită de griji. Puterile domniei, pornite pe jaf și adunat dări, erau doar o amintire. Zbirii lui Dragnea rar omorau câte un țăran mai răzvrătit, căci Vodă avea nevoie de arginți în cuferele domniei, iar morții nu plătesc. Uneori, împreună cu dările, mai luau și flăcăi la oaste, unii de bună voie, pe alții cu arcanul. Teama de năvala vreunei cete de tătari nu o știau decât din poveștile bătrânilor. Era pe sfârșite o vară rodnică, iar ținuturile erau încărcate cu recoltă bogată de fruct și holdă. Hambarele gospodarilor erau pline, și nu peste mult timp avea să înceapă culesul viilor.

*

Cei patru băieți erau apropiați ca vârstă și statură și se aveau ca frații. Nu după mamă și tată, ci frați prin legământ de prietenie. Până să se însereze, mai puteau petrece câteva ceasuri povestind, în timp ce mai aruncau câte o privire spre vite. Înainte de asfințit, fiecare se desprindea pe

rând de celelalte și intra în ograda ei prin poarta lăsată deschisă. Doar câte o junincă mai tânără nu știa încă să-și găsească poarta, de trebuiau băieții să o petreacă până la grajd. Câteva gospodării țineau bivoli mari și negri care veneau și ei cu ciurda satului. Erau animale încăpățânate, se țineau deoparte de celelalte, și nici nu voiau întotdeauna să tragă la povară. La fel și cu mulsul! Bivolițele puteau să țină laptele în uger și să nu-i dea drumul decât la om cunoscut și care le vorbea cu blândețe. Și nici atunci nu dădeau prea mult. Dar merita osteneala, căci era alb ca zăpada și gras ca smântâna. Nici nu-i de mirare că le erau vițeei atâta de greu de înțărcat. Ar fi supt ugerul până îl goleau, de nu mai rămânea nimic la mulș. Iar de păscut iarbă se fereau pe cât puteau. Atunci le petreceau peste bot o curea de piele cu cuie pe ea, strânsă într-o cataramă. Puteau să pască iarba, dar când veneau să sugă, cuiele înțepau ugerul, iar bivolița se trăgea și-i împingea cu piciorul. Când erau liberi prin ogradă, vițeei cei negri erau jucăuși, dar băieții fugeau, să se ferească și ei de cuiele botniței.

Era prima vară în care primiseră vitele satului în grijă și se simțeau mândri că li s-a arătat atâta încredere. Primejdie prea mare nu era, căci urșii erau puțini, iar lupii ieșeau din bezna pădurii doar pe timp de iarnă. Mai aveau și cei patru câini, care să le dea de știre de orice urmă de prădător.

Dar acum îl luaseră cu ei doar pe Corb, un ciobănesc cu blana neagră și cu o stea albă în piept, cap mare cât donița fântâniei, înalt până sub umărul băieților, și fără frică de nimic. Era câinele lui Costin, băiatul ce ședea la o parte de ceilalți, pe o buturugă și fluiera ușor într-o frunză de dud. Mama-i murise tânără, în chinurile facerii, dar sătenii și-o aminteau și acuma, uitându-se la chipul băiatului. Frumos, cu nasul subțire și drept, cu ochi negri sub sprâncene bogate și un păr până pe umeri, tot negru, ca păcura. Costin purta opinci ușoare din piele subțire și maronie, căci tatăl lui era pielarul și cojocarul satului. Îțarii erau de bumbac, iar cămașa din in alb, cu mânecile suflecate până la cot. La îndemână, își ținea biciul împletit cu migală de tatăl său. Îl făcuse din fâșii lungi de piele de șarpe, pe care o argăsise cu meșteșug secret. Îl învățase la Dunăre, de la negustorii turci. Mânerul scurt era împletit în șaisprezece, apoi se subția în doisprezece, în zece și în opt până spre vârf unde se sfârșea într-un smoc

afumat și uns cu ceară de albine. Băiatul îl purta sub brațul drept, încolăcit pe după umăr, și învățase să îl mânuiască cu mare măiestrie. În mâna lui, biciul era ca o viperă. În câteva rânduri, le arătase cum poate despica un măr de la zece pași depărtare. Îl arunca din spate, cu toată puterea, cum ar fi aruncat o piatră, apoi dădea doar o zvâcnire din încheietura mâinii. Știa și să încolăcească cu el picioarele la viței și mânji și apoi să-i culce la pământ. Odată îi înfașurase bobite de plumb la capete și îl încercase pe un butoi de dud, din spatele ogrăzii. Lovitura biciului fusese atât de năprasnică, încât răsunase ca un tunet și rupsesse doagele butoiului vechi, de rămăseseră doar cercurile ruginite. Cu o mână pe capul dulăului, îl scărpină alene pe după urechi. Găsise o tufă cu crengile grele de alune și le spărgea între doi bolovani de codru. De cum se aduna o grămăjoară de miez, o împărțea în patru, din care una și-o ținea lui, iar pe restul le întindea celorlalți. Mai dădea și câinelui câte o boabă, căci era și el prieten, și-i plăcea să le ronțăie încetșor.

*

Lângă el, sprijinit de un bolovan netezit de ploi, stătea Octavian. Băieții îi spuneau Tavi. În ochii verzi avea o sclipire șugubeață, ca unul pus mereu pe glume. Îmbrăcămintea era la fel cu a lui Costin, atâta doar că opincile-i erau din piele groasă și tare, iar ȋțarii de culoare neagră ca și scurteica fără mâneci, pe care o purta peste cămașa albă. Fiindcă nu găsise vreme să se tundă, și ca să țină părul de culoarea cojii de alună să i se răzvrătească pe frunte, și-l avea tras pe spate, într-o coadă de cal. Tavi, fiu de dascăliță și de preot, era singurul din ei care cunoștea de la părinți taina literelor. Învățase semnele chirilice și pe cele latinești, să le citească și să le scrie, după cum știa și numerele, să le socotească fără ajutorul abacului.

*

La un pas mai în spate stătea Sabin, tolănit pe o cergă de mușchi gros de pădure. Avea o coamă de păr blond și inelat, iar ochii-i erau albaștri ca cerul de vară. Sabin era fiul cel mic al fierarului, iar mama lui era singura femeie din sat care ținea capre pe lângă casă.

Caprele erau și ele animale ogârșate, care mâncau orice le venea în cale, și erau pornite mereu pe urcuș. Le găseai chiar și în crengile nucului

bătrân din mijlocul curții sau deasupra pe acoperișul povârnit al grajdului. Iezii jucăuși și cu blana moale erau în fiecare an bucuria copiilor, iar brânza de capră avea mare căutare căci era gustoasă și numai ea știa cum să o dospească. Noroc că nu aveau și caprele în grijă, altfel ar fi trebuit să se cațäre după ele pe grohotișuri, în loc să stea la povești. Ca fiu de fierar, Sabin începuse să învețe meșteșugul tatălui său încă de mic, în făurirea de potcoave, caiele, cuie și cârlige, încuietori de porți, unelte și arme de tot felul, mai ales cuțite și topoare. Adevărat că avea și o aplecare de la natură pentru asta, dar lui îi plăcea mai mult lemnul. Se minuna cum arată pe tăietură lemnul de brad, alb și neted, cel de fag, roșiatic și tare, paltinul galben și moale ca untul sau cel de cireș, cărămiziu. Când găsea câte o creangă mai groasă căzută la pământ sau câte un buștean cu miez negricios, îi plăcea să scoată cuțitul nelipsit de la brâu, și să cioplească. Mâinile îndemânaticе, cu degete lungi, născoceau tot felul de forme: capete de lup, de urs, de cal sau de mistreț. Iar când nu cioplea, își petrecea adesea timpul aruncând cu cuțitul în vreun trunchi de copac. Începuse să-l arunce de mult, mai întâi în scândurile șurei și doar de la câțiva pași. Apoi tot mai de departe, în bârnele din spatele grajdului, până ajunsese să-l împlante într-o țință cât o vrabie, de la cincisprezece pași depărtare. Îi făcuse tatăl său, că era fierarul satului, trei perechi de cuțite anume de aruncat la țință, cu lama lată și plăselele subțiri. Acuma găsisе o scurtătură de alun și mușca din ea cu cuțitul. Încă nu hotărâse ce chip să-i dea, dar forma se va desluși de la sine, în curând.

*

Al patrulea băiat, pe nume Iureș, stătea în picioare și arunca din când în când câte o privire spre pâlcul de pădure dintre lunca râului și sat. Apoi asculta clopotul molcom ce venea de la tălângile vitelor, parcă numărându-le în gând. Prietenii îl dezmierdau Iura. Ceva mai înalt decât ceilalți, se vedea de pe acuma că va fi un flăcău chipeș și bine clădit, și era însemnat de natură. Avea ochii galbeni, ca ochii de lup. Pomeții obrazilor îi erau ascuțiți, iar bărbia despicată la mijloc. Când zâmbea, îi apăreau gropițe în amândoi obrazii. Părea să fie conducătorul grupului. La brâu purta o toporișcă cu coada scurtă, pe care după multe încercări, învățase să o arunce la fel de bine cum arunca Sabin cuțitul. Tatăl lui era pietrar. Un

munte de bărbat, cu brațe groase, umeri lați și piept puternic. Munca de pietrar nu era ușoară după cum nu erau ușoare nici pietrele pe care trebuiau să le ridice și să le pună în car, apoi să le descarce și să le clădească.

Coborau zilnic la râu, după bolovani, pietre și pietriș, atâta cât puteau trage cei patru boi.

Povârnișul, de la buza pădurii până la albia râului, era greu de coborât, dar mai greu de urcat cu povara în car. Uneori boii trebuiau să îngenuncheze și să împingă cu picioarele din spate ca să răzbească urcușul. Mama lui Iura era doftoroaia satului și moașă, iar dacă cineva cădea bolnav, la ea trebuia să se ducă. Cunoștea toate ierburile, buruienile și ciupercile pădurii, și le culegea cu migală dis-de-dimineată, pe rouă. Unele le usca pe sfoară să le facă praf în piuă, pe altele le fierbea în lapte sau în apă de izvor, le amesteca cu miere, cu tăciuni de cărbune sau cu păcură și făcea leacuri din toate. Învățase taina tămăduirii de la mama ei, iar acum a o trecea băiatului, care era isteț și dornic să învețe orice.

Cei patru băieți crescuseră și se adunaseră împreună ca frații, căci erau deosebiți de ceilalți copii din sat. Pe când aceia petreceau mai tot timpul jucându-se pe uliță și la râu, lor le plăcuse de mici să învețe meșteșugul părinților și al bunicilor. Să cioplească lemnul, să îndoiaie fierul sau să arunce cuțitul, să clădească pietre sau să arunce securea, să mânuiască biciul sau să deslușească taina literelor și a ierburilor pădurii. Le mai plăcea să reușească pe deplin în tot ce făceau, oricât de mult trebuiau să trudească pentru asta, căci erau harnici și isteți. Dar mai presus de toate le plăcea să crească lângă câini și cai, să se simtă una cu ei, și să-i îndrume să asculte de voia lor. De aceea nu se mulțumiseră să aibă orice cal, bătrân și iertat de la trasul căruței. Și-au ales din herghelia Smarandei, câte un cal ca în basmele spuse în serile de iarnă de bunicii. Încă nu-i isprăviseră de plătit, așa că pe Smaranda aveau să o mai vadă. După cum nu se mulțumiseră să aibă orice câine căpătat de la vreun vecin sau de priipas, găsit pe undeva. Își alesese fiecare câinele lui, de la stânele de sus din munte. Primul pui mascul născut de cea mai mare și mai frumoasă cățea, pentru care fiecare lăsase ciobanilor câte un purcel de lapte.

De când cățelandrii fuseseră doar de patru luni, băieții începură să-i învețe să șadă și să stea culcat, să se ridice sau să stea pe loc, să vină

de îndată când erau chemați cu semnul mâinii, cu strigăt sau cu fluierat, să-și arate colții amenințător sau să stea nemișcați și să nu scoată niciun sunet. Apoi i-au învățat să-și apere stăpânul, să păzească vitele și casa, și câte altele. De fiecare dată când îndeplineau poruncile fără greș, primeau vorbe de încurajare, mângâieri pe cap și pe după urechi și câte un boț de mămăligă ca să nu uite ce au învățat. Mai greu a fost să-i învețe să nu se bată niciodată între ei, ci să fie uniți ca lupii în haită sau ca cei patru băieți.

Doar al lui Iureș nu fusese ales de la stână și era deosebit de toți ceilalți câini, așa cum deosebit era și băiatul. Îl chema Leu și era un molos de Kangal, nemaivăzut prin părțile lor.

Povestea lui și-o depăna acum în amintire băiatul, ca și cum s-ar fi întâmplat ieri.

Câini și cai de soi

Satul Cornești era mai înstărit decât cătunele și satele mai mici dimprejur. Avea biserică de piatră, cu clopot mare adus din țara nemțească și care era folosită și ca școală, de dascălița satului. Nu-i vorbă, că nici copiii nu se prea căzneau cu învățătura. La școală le spuneau doar de sfinții creștini din Scriptură sau istorii și pilde din Biblie. De citit și scris cu semne slavone sau latinești, știa doar Tavi, dar nici el nu le deslușea încă pe toate. Mai era o spițerie unde găseai lumânări de seu, frânghii de cânepă, ulcioare de păcură, vedre de var, cuie, cuțite, topoare, și alte lucruri de trebuință pe lângă casă. Erau și două hanuri, câte unul la fiecare capăt al satului, unde se opreau drumeții la hodină, înainte să pornească din nou spre târgul cel mare de la oraș.

Târg era și la Cornești, în piața din fața bisericii, în ultima sâmbătă și duminică, tot a doua lună, unde oamenii se întâlneau să stea la povești, să bea o stacană de vin sau să schimbe mărfuri: coșuri de nuiele, cergi groase de pănură, chimire de piele, cojoace de miel, șei și frâuri de cal, câni și ulcioare de lut, miere de albine, colaci dulci, porcei, miei, viței, curcani, după cum era timpul anului.

Pe Iura îl trimisese mamă-sa la spițerie să aducă un ulcior de păcură, pentru o pomadă de tămăduit arsuri. Băiatul o văzuse odată folosind

unsoarea neagră, pe o arșiță de rană în umăr, la ucenicul fierarului, care apoi se vindecase în mai puțin de cinci zile. În drum, se opri la grajdurile din spatele hanului să privească la cei câțiva cai lăsați la iesle de drumeți. Văzu unul sur, focos și frumos, ce lucea ca argintul. Cu coama și coada lungă, împletite amândouă, copitele spoite cu negru și potcoave de aramă, după obiceiul uzbekilor. Grăjdarii tocmai dădeau jos de pe el șaua uriașă din piele de bivol, neagră cu ținte înstelate, argintii.

„O minunăție de cal, dar tot nu l-aș schimba cu al meu, căci am crescut împreună ca doi frați, și îl am de la Smaranda cea frumoasă”, gândi băiatul.

Și chiar în clipa aceea, ca un făcut, apăru fata pe care o avusese în gând.

Ducea de frâu o iapă roșcată, cu o pătură pe spate în loc de șa, din lână albă dungată cu negru. În urmă trăgea doi cai munteni, de povară, scunzi și îndesați, cu desagi atârând pe amândouă părțile.

Să tot fi avut către șaisprezece ani, cu părul lung, negru și inelat, înaltă, subțire la mijloc. Era îmbrăcată băiețește, căci își petrecea mai toată ziua călare, purtând herghelia satului pe văile de sub munte. Tatăl ei și Manole, fratele mai mare, avuseseră odată grija hergheliei. Uneori ajutase și mamă-sa, mai ales când aveau iepe cu mânji tineri.

Într-una din seri, întorcându-se de la păscut, coborâseră la adăpat în albia râului. Erau aproape treizeci de cai și tropotul lor răsuna de departe, de se zguduiau dealurile. Ajunși la firul apei, auziră dintr-odată un huruit venind din adâncul pământului și buza înaltă a malului începu să se prăvale înspre ei. Până să se ferească din calea urgiei, malul i-a acoperit pe toți într-o clipă, apoi se lăsă o liniște de mormânt. Se auzea doar nechezatul celor câțiva cai care scăpaseră cu viață.

Smaranda jeli câteva zile, apoi aruncă durerea la o parte și începu să socotească ce să facă, acuma că rămăsese singură. Hotărârea cea mai firească era să ia locul celor duși, la cârma hergheliei. La început, sătenii s-au împotrivit. Cum să poată o fată de șaisprezece ani, singură, să facă așa ceva? Dar le și părea rău de sărmana orfană. Și era și pricepută la cai. Parcă aveau pe altcineva mai bun?! Așa au hotărât să-i dea timp de încercare. Curând au văzut că fata era cu adevărat vrednică. Putea călări orice cal oricât de nărăvaș, știa să le aline beteșugurile și le vorbea ca la

oameni, iar caii păreau să înțeleagă ce le spune, căci se țineau după ea ca mieii după oaie.

Fiecare familie care avea cal la Smaranda la herghelie, aducea fân și grăunțe, până i se umpleau șurele din spatele ogrăzii, ca să aibă să-i hrănească peste iarnă. Iar ca plată, aduceau fetei câte un putinei de brânză sau de unt, săculețe cu făină, pâini rumenite în cuptor, și alte asemenea, de trebuință. Datina era ca primul mânz născut de orice iapă din herghelie, să fie al stăpânului, iar tot al doilea era al Smarandei. Pe unii și-i ținea, iar pe ceilalți îi vindea. În ultima vreme-i mersese vestea că are cai buni, de nici nu mai trebuia să meargă cu ei la târg. Veneau negustorii la ea, de câte ori aveau nevoie de un cal frumos.